

Војислав САРАКИНСКИ
Филозофски факултет, Скопје
sarakinski@gmail.com

АТИНСКИТЕ ДЕКРЕТИ ЗА МЕТОНА

Апстракт. – Во статијата е даден целосен македонски превод на зачуваниот текст на атинските декрети за Метона, проследен со белешки, објаснувања и куса дискусија за датирањето и историскиот контекст на документите. Даден е преглед на досегашната литература и на спротивставените мислења во врска со датирањето, кои се движат од 430 до 426 ст.е; од анализата на досега понудените аргументи, произлегува дека пристапувањето на Метона во Атинскиот поморски сојуз треба да се датира меѓу мај 432 и август 431 ст.е., а првиот атински декрет за Метона – во рана пролет 428 ст.е., како што предлага Н. Хамонд.

Клучни зборови. – натпис, Атина, Метона, Пердика, Македонија, Пелопонеска војна.

Атинските декрети за Метона, еретриска колонија на западниот брег на Термајскиот залив и членка на Атинскиот поморски сојуз, се испишани на стела од мермер од Пентеликон со димензии 104 x 55 cm. Стелата е најдена во театарот на Дионис, со откршен долен и горен дел; денес се чува на првиот кат од новиот музеј на Акропол, под инвентарен број EM 6596.

Текстот на натписното поле¹ е испишан во стојхедон, со атички алфабет; на неколку места се јавуваат јонски облици, а аспирацијата најчесто не се бележи. Над натписот се наоѓа релјефно поле со димензии 41 x 21 cm; релјефот е длабок 15 mm. На релјефот, чиј горен дел е оштетен, е прикажана Атина во седната положба, со испружена рака кон друга жен-

¹ SIG 75; IG I³ 61 (=I² 57); Meiggs & Lewis 1969, no. 65, 176-180. Bertrand 1992, no 26, pp. 64-66.

ска фигура во кус хитон, всушност Артемида, која го претставува градот. Атина и Артемида се во став на дексиосис, а зад Артемида стои ловечко куче, кое го потврдува идентитетот на божицата.²

Стелата била изработена во 423 ст.е.,³ кога бележник бил Фајнип, но на неа е испишана целата низа од четири декрети во врска со Метона. Првите два декрети се зачувани одлично, од третиот е зачувано само парче од почетокот, а од четвртиот – речиси ништо.

Првиот атински декрет за Метона, за чие датирање сè уште се спори,⁴ ги зафаќа редовите 3-32 од натписот:

[ἔδ]οχσεν τῆι βολεῖ καὶ τῶι δέμοι· Ἐρεχθεὶς ἐπρ[υτάν]||[ευε], Σκόπας ἐγραμμάτευε, Τιμονίδες ἐπεστάτε, Δ[ιοπ]||[5] [εἰ]θες εἶπε δι[α]χειροτονῆσαι τὸν δέμον αὐτίκ[α πρὸ]||[ς Μ]εθοναίους εἴτε φόρον δοκεῖ τάττεν τὸν δέμον αὐτ[ὸν]||[ι-κ]α μάλα ἔ ἐχ[σ]αρκῆν αὐτοῖς τελέν ἡσόν τῆι θε[ῶι ἀπ]||[ὸ τ]ῆ φόρο ἐγίγνετο ἡὸν τοῖς προτέροις Παν[αθ]ε[ναί]οι||[ις] ἐτετάχατο φέρειν, τὸ δὲ ἄλλο ἀτελεῖς ἔνα[ι]· τὸν δὲ ὀφ[ι]||[10] [εἰ]λεμάτων ἡὰ γεγράφεται τῶι δεμοσίοι τ[ὸν ἀπειτε]||[μέ]γομ. Μεθοναῖοι ὀφειλοντες, ἐὰν ὅσι ἐπιτ[έδειοι Ἄ]||[θε]ναῖοις ὄσπερ τε νῦν καὶ ἔτι ἀμείνος, ἐπι[χορῆν ἀπ]||[ὸτ]αχιν περι τῆς πράχσεος ἌθENAIOI, καὶ ἐὰν [κοινὸ]||[ν] φσέφισμά τι περι τὸν ὀφειλεμάτων τὸν ἐν τῆ[ι] σα||[15] [ν]ίσι γίγνεται μεδὲν προσθεκέτο Μεθοναῖοις ἐὰμ μ[ε]||[ἐ]χ[ο]ρις γίγνεται φσέφισμα περι Μεθοναίων· π[ρέσβε]||[ς] δ[ὲ] τῆς πέμφσαι ὑπὲρ πεντέκοντα ἔτε γεγυ[ό]τας [ho]ς Περδίκκα[ν], εἰπὲν δὲ Περδίκκα ἡότι δοκε[ῖ] δικά||[10]ν ἔναи ἐὰν Μεθοναῖος τῆι θαλάττει χρέσθα[ι μεδὲ]||[20] [ἐ]χ[σ]ῆναι ἡορίσασθαι, καὶ ἐὰν εἰσεμπορεύεσθ[αι καθ]||[ἀπε]ρ τέος ἐ[ς] τὴν χόραν καὶ μέτε ἀδικῆν μ[ε]||[τέ]τε [ἀ]δ[ικῆ]σ||[θαι] μεδὲ στρα[τ]ιάν διὰ τῆς χόρας τῆς Μεθ[ο]ναίων [διά]||[γεν] ἀκόντομ [Με]θοναίων, καὶ ἐὰμ μὲν ὀμολ[ο]γῶσιν [he-κ]||[ἀτερ]οι χσυ[μ]β[ι]βασάντων ἡοι πρέσβες, ἐὰν

Решија Советот и демосот; пританијата беше на Ерехтеида, Скопас беше бележник, Тимонид претседаваше. Диопејт (5) рече: демосот без одлагање да гласа во врска со Метонците, дали се чини исправно демосот веднаш да го преиспита нивниот придонес, или пак е доволно да платат само колку што платија за Божицата на претходните Панатенајски празници, а да им биде простен остатокот. Од (10) средствата што се запишани како долг на Метонците кон сојузната каса, или пак она што Метонците им го должат на Атињаните, ако останат полезни за Атињаните како сега, или уште повеќе, Атињаните ќе се откажат од побарувањата; а ако има некаква заедничка одлука на дрвени плочи, (15) таа нема да се однесува на Метонците, освен ако нема засебна одлука за Метонците. Да бидат пратени кај Пердика тројца пратеници стари над педесет години, и да му кажат на Пердика дека се чини правично да се остават Метонците да го користат морето и да не се ограничуваат, (20), и дека треба да ги остави да тргуваат на негова територија како претходно, да не им нанесува неправда, да не трпи неправда од нив, и да не води војска низ територијата

² За идентификацијата на женската фигура, cf. Sawtell 2018, 194.

³ V. Thus. 4. п8. 11, каде Фајнип се спомнува поименично како бележник: [. . .] ἔδοξεν τῶ δήμῳ. Ἀχαμαντὶς ἐπρυτάνευε, Φαίνιππος ἐγραμμάτευε, Νικιάδης ἐπεστάται. Λάχης εἶπε, τύχη ἀγαθῆ etc. Cf. Fox 2010.

⁴ За проблемите во врска со датирањето и контекстот, v. *infra*.

δὲ μέ, [πρεσ]](25)[βεί]αν ἐκάτ[ερ]ο[ι] πεμπόν-
τον ἐς Διονύσια, τέλος [ἔχον]][[τας] περὶ ἡδ[ὲν]
ἂν διαφ<έ>ρονται, πρὸς τὲν βολὲν κα[ὶ τὸν]]
[δῆμ]ον· ε[ἰ]πῆν δὲ [Π]ερδίκαι ἡτί ἐάν ἡοι
στρατι[ῶται]] [ἡοι] ἐμ Πετειδ[ά]αι ἐπαινόσι
γνόμας ἀγαθὰς ἡέ[χσοσι]][[περὶ] αὐτὸ Ἄθε-
[ν]αῖοι. ἐχειροτόνησεν ἡο δῆμος [Μεθον]](30)
[αἰό]ς τελεῖν ἡ[όσο]ν τῆι θεδι ἀπὸ τὸ φόρο ἐγί-
γνε[το ἡὸν]][[τοῖ]ς προτέρο[ι]ς] Παναθηναίους
ἐτετάχατο φέρειν, τῶ]][[δὲ ἄ]λλο ἀτε[λῆς ἔ]ναι.

на Метонците против нивна воља. Ако две-
те страни се согласат, пратениците нека им
помогнат да постигнат договор; ако не, (25)
секој нека испрати пратеништво на Диони-
сиите, овластено за спорот, кај Советот и
демосот. И да му се каже на Пердика дека
ако војниците кај Потидеја⁵ го пофалат,
Атињаните ќе имаат добро мислење за не-
го. Демосот изгласа (30) Метонците да пла-
тат за Божицата како што следува од придо-
несот што им беше одреден на минатите
Панатенаи, а другото да им се прости.

Во првиот декрет, Диопејт бара од еклесијата да реши дали треба повторно да се процени износот што градот Метона го должи во сојуз-
ната каса, или пак да му се побара на градот да плати само апархе (ἀπαρχή, тука ἡόσον τῆι θεδι), т.е. само 1/60 од тековната процена на обврската (5–9); на крајот од декретот гледаме дека демосот го изгласал ова олеснување (29–32).⁶ Долгот кон Атина – според сè, неплатениот форос – ќе се разгледува посебно, а Метона ќе биде изземена од општите атински декрети во врска со долговите кон сојузната каса, освен ако не е спомната поименично. Подолу во текстот се наведува дека ќе се испратат тројца пратеници кај македонскиот крал Пердика, за да побараат од него да не ја ограничува слободата на Метонците по копно и по море⁷ и да не води војска на метонска територија без согласност од градот (16–29). Во случај пратениците да не можат да ги доближат ставовите на Пердика и на Метона, се предлага двете страни, за време на Дионисиските празници, да пратат ополномоштени претставници во Атина за да ги изложат своите гледишта пред Советот и атинското Собрание. При крајот, Ати-

⁵ Ова, според сè, би требало да се однесува на војниците во опсадата на Потидеја, која завршила зимата 430/29 (v. Thus. 2.70); но, прашањето всушност отвора низа дополнителни проблеми со датирањето и контекстот; v. *infra*.

⁶ Ова е потврдено и на форосниот список 26 (IG I³ 281, 2.31 sqq.; IG I³ 2.51 sqq.; ATL 26), каде под одредницата *ἡαῖδε τον πόλεον αὐτέν τὲν ἀπαρχὴν ἀπέγαγον* е забележано дека Метона плаќа 200 драхми. Детално за *ἀπαρχή* кај Raatmann 2007, со детален преглед на епиграфските документи и нивна анализа.

⁷ Особено *εἰσεμπορεῦσθαι ἐς τὲν χώραν καθάπερ τέος*, што веројатно ги подразбира дотогаш вообичаените трговски зделки на Метона со внатрешноста. Борза (1990, 149) е убеден дека станувало збор за трговија со дрвна граѓа од Пиериските планини: “The concessions granted Methone by Athens may be indicative of the need to keep a trade in timber available to the Athenians.”

њаните го потсетуваат македонскиот крал дека атинската војска кај Потидеја (hoi στρατιῶται hoi ἐμ Ποτειδαία) го следат неговото однесување.

Со вториот декрет (426/5 ст.е., редови 32–56) се уточнуваат прашања што останале нерешени во претходниот декрет, а на Метона ѝ се даваат уште поголеми олеснувања. Ова навестува дека двете атински пратеништва завршиле со неуспех,⁸ но и дека Пердика најверојатно успеал да ја развлече целата работа и да го одложи решението за Метона.

ἔδοχσεν τῆι βολῆι καὶ [τῶι δέμ]||οἰ h|ιπποθο[ν-
τις ἐ]πρυτάνευε, Μεγακλείδης [ἐγγραμμά]||[τε-
υ]ε, Νι[χ]ο[. . . 5. . . ἐ]πεστάτε, Κλεόνυμος εἶπε:
Μ[εθωναί]|| (35) [οἰς] εἰν[αι ἐχ]σα[γο]γὲν ἐγ Βυ-
ζαντίο σίτο μέχ[ρι . . . α]||[χιση]λίον μεδίμνον
τὸ ἐνιαυτὸ ἐκάστο, hoi [δὲ ἔλλε]||[σπ]οντοφύ-
λακες μέτε αὐτοὶ κολυόντων ἐχσάγεν μ[έτ]||[ε
ἄλ]λον ἐόντων κολύειν, ἔ εὐθυνέσθον μυρίασι
δραχ[μ]||[μῆσι]ν ἕκαστος· γραφασαμένος δὲ πρὸς
τὸς ἔλλεσπ[ον]|| (40) [το]φύλακας ἐχσάγε[ν]
μέχρι τὸ τεταγμένον· ἄξιμος [δὲ]||[ἔσ]το καὶ ἐ
ναῦς ἐ ἐχσάγοσα· hoi τι δ' ἂν κοινὸν φσηφ[ισμ]||
[α π]ερὶ τὸν χυσιμάχο[ν] φσεφίζονται Ἀθηναῖοι
πε[ρὶ β]||[οε]θείας ἔ ἄ[λ]λο τι προσ[τ]άττο[ν]-
τες τέσι πόλεσι ἔ [περ]||[ι σ]φὸν [ἔ] περι τὸν πό-
λεον, hό τι ἂν ὀνομαστί περι τ[ῆς π]|| (45) [όλε]-
ος τέ[ς] Μεθωναίον φσεφίζονται τοῦτο προσέ-
[κεν] | [αὐτοῖς], τ[ὸ] δὲ ἄλλα μέ, ἀλλὰ φυλάτ-
τοντες τὲν σφετ[έρα]||[ν αὐτὸν ἐ]ν τῶι τεταγμέ-

Решија Советот и демосот. Пританијата бе-
ше на Хипотонтида, Μεγακλειд беше бележ-
ник, [Нико-] претседаваше. Клеоним⁹ рече:
на Метонците (35) да им се дозволи да се
снабдат со жито од Бисантија до . . . илјади
медимни годишно,¹⁰ а чуварите на Хелес-
понт нема да ги спречуваат да извезуваат
ниту самите, ниту пак некому ќе му нало-
жат да прави така, во спротивно секој од
нив ќе биде казнет со десет илјади драхми.
Откако ќе им пишат на чуварите на Хелес-
понт (40) смеат да се снабдуваат до пропи-
шаниот износ; и бродот што извезува нека
биде изземен од плаќање. Од заедничките
одлуки за сојузниците што ќе ги изгласаат
Атињаните, за помош, или некаков друг на-
лог за градовите, или во врска со себеси,
или во врска со градовите, оние што ќе го
изгласаат по име за (45) полисот на Метон-

⁸ Токму во 425 ст.е. Аристофан во „Ахарњанки“ ги исмева атинските пратеништва, кои никако не можеле да излезат на крај со разни силници кои успеале да ги завлечат и да ги прелажат. Атинското пратеништво во Персија се бавело таму цели осум месеци (65 *sqq.*, 80–89), а она во Тракија, завееано во снег, ја минало зимата на софрата на Ситалк (136–150). Не е исклучено дека ова комичко исмевање било реакција, меѓу другото, и на ова пратеништво кај Пердика, кое не си ја извршило задачата.

⁹ Според Meiggs & Lewis 1969, станува збор за Клеоним кој истата 426/5 ст.е. ги предложил и IG I³ 68 и IG I³ 69, веројатно како член на Советот; името навистина не се јавува премногу често, па нивната претпоставка е веројатна. И Аристофан во неколку наврати исмева човек со име Клеоним, најпрвин во „Витези“ (424 ст.е.), а потоа и во „Облаци“ (423 ст.е.).

¹⁰ Оваа одредба навестува дека Атина веќе имала воспоставено контрола врз трговијата со жито низ Хелеспонт, и тоа преку службеници назначени исклучиво за оваа намена. Слични олеснувања му биле одобрени на Афитис, кој се наоѓал јужно од Потидеја, со декрет во кој одредниците се уредени καθάπερ Μεθωναίους (IG I³ 62), а веројатно е изгласан набргу по овој. V. Mattingly 1978, 85.

νοι ὄντων· ἡὰ δὲ ὑπὸ Περδι[ίκκ]||[ο ἀδικῆσ]θαί φασι βουλευσασθαι Ἀθηναίος ἦοι τι ἀ[ν δο]|| [κ]ῆι [ἀγαθ]ὸν εἶναι περὶ Μεθοναίον ἐπειδὴν ἀπαν[τέσ]|| (50) [ο]σι ἐ[ς τὸ]ν δῆμον ἦοι πρέσβεις [h]οι παρὰ Περδικίκο [οἴ τ]||ε μετ[ὰ Πλ]ειστίο οἱ[χ]όμενοι καὶ ἦοι μετὰ Λεογό[ρο· τῆ]||[σ]ι δὲ [ἀλλ]εσι πόλε[σι χ]ρηματίσαι ἐπειδὴν ἐσ-έλ[θει ἐ]||[π]ρυ[ταν]εῖα ἐ δευ[τέρα] μετὰ τὰς ἐν τῷ νεορίοι ἔ[δρας]||[ε]ψ[θ]ῆς ἐκκλησίαν [πο]έσαντες· συν[ε]χῶς δὲ ποῶν τ[ὰς ἐκ]|| (55) [ε]ἰ ἔ[δρας] ἕος ἂν δι[απρ]αχθῆι, ἄλλο δὲ προχρημα[τίσαι]||[το]ψ[το]ν μεδὲν ἐὰμ μέ τι οἱ στρατε[γ]οἰ δέοντα.

ците, тие ќе ги обврзуваат, а другите не; но ако си го чуваат своето, ќе се смета дека ја исполниле должноста. А за штетите што според нив им ги предизвикал Пердика, Атињаните ќе се посоветуваат што ќе им се чини добро за Метонците откако ќе се вратат сите (50) пратеници што се испратени кај Пердика, и оние со Плејстија, и оние со Леогора. Придонесот на другите полиси ќе се определи откако ќе настапи втората пританија, која ќе свика собрание веднаш по седницата на бродоградилштето: собранието да заседава постојано (55) се додека работата не се заврши, а за друго да не се расправа, освен ако побараат заповедниците.

Вториот декрет (ред 32–56) бил изгласан во текот на првата пританија во 426/5 ст.е.¹¹ Пердика очигледно продолжил со притисокот, а состојбата во градот станала уште потешка: за разлика од првиот декрет, каде се бараше Метона да не се попречува да тргува по копно и море, сега градот добива годишно право на одредена количина жито од Бисантиј – но претходно мора писмено да ги извести „чуварите на Хелеспонт“ (γραφσαμένος δὲ πρὸς τὸς ἐλλεσποντοφύλακας), атински службеници кои веројатно го контролирале превозот на стоки преку Хелеспонт, а се спомнуваат само тука.¹² Можеби назначувањето посебни службеници на ова место било воена мерка; освен што со неа се обезбедувал дотокот на су-

¹¹ Датирањето не е спорно, зашто освен контекстуалното поклопување со политичката кариера на Клеоним (v. *supra*), истиов Мегаклејд е бележник во текот на пританијата на Хипотонтида и на IG I³ 369 (= IG I² 324 + 306), во разделот за 426/5 ст.е.; опширно за датирањето кај Meiggs & Lewis 1969, 215 *sqq.*

¹² Според некои мислења, постоењето на хелеспонтофилаки е навестено и на форосниот список за 429/8 ст.е., а се дополнува на списокот за 430/29 (*ATL* 26, 25), но поименично се спомнати само тука. Дискусија за нив и за фразата γραφσαμένος δὲ πρὸς τὸς ἐλλεσποντοφύλακας кај Thomas 2011, 167; повеќе кај Суриков 2013, 36–37. Несомнено најчудно толкување на собитијата дава Bissa (2009, 205), според која “Methone, as an importer, was not only obliged to create whichever necessary links to the exporters, but also to gain the support of Athens, as the controlling power in the Hellespont.” Авторката не зема предвид дека Метона не бара да увезе жито по своја волја, туку поради итна потреба; не е јасно каква дополнителна поддршка Метона треба да бара од Атина, која е хегемон на сојузот во кој членува, а во случајов и директно го уредува ова прашање. Paarmann (2007, 76) дури цени дека Метона е јасен пример за “taxation of the allies according to external factors, i.e. the tribute was artificially kept low to keep a member in the alliance”.

ровини за Атина, таа овозможувала и поцврста контрола над сојузниците кои зависеле од увозно жито, а според натписов, се чини дека резерви од жито под атинска контрола се чувале во Бисантиј (35). Понатаму, на градот уште еднаш му се дава гаранција дека нема да биде обврзан од општите декрети со кои се бара воена помош (41–47), освен ако не е спомнат поименично во текстот. Засега, должоста на Метона е да внимава на сопствената територија (φυλάτοντες τὸν σφετέρων αὐτῶν ἐν τῷ τεταγμένοι ὄντων). Наводните престапи на Пердика ќе се разгледаат откако двете пратеништва ќе се вратат во Атина (47–51), а за другите градови ќе се расправа во следната пританија (51–56) – определница што, според Meiggs & Lewis,¹³ се однесува на идните насоки за обезбедување на северното егејско крајбрежје (41–47).

Третиот декрет, од кого е зачуван само кус фрагмент, веројатно треба да се датира во 424/3 ст.е.; четвртиот би требало да следи веднаш по него, кога бележникот Фајнип бил задолжен јавно да ги постави сите декрети.¹⁴

ἔδοχ[|]σεν τῆι βολῆι καὶ τῶι δέμωι· Κεκροπίς
ἐπρυ[τάνευε, .] | [. .6. . .] ἐς ἐγραμμάτε[υ]ε,
h[i]εροκλειδῆς ἐ[πεστάτε, . .] | [. .6. . .] εἶπε·
ἐπειδὴ ἔ[ταχσαν ἡοι τάκται τέσι πόλεσι] (60) [ι
ἡπόσα]; Ἀθηναί[οις φόρον φέρουσι
.13.]

Решија советот и демосот. Пританијата беше на Кекропида. — беше бележник, Хиероклејд претседаваше. — рече: бидејќи им се одреди (60) на полисите што им даваат придонес на Атињаните
...

[ἔδοχσεν τῆι βολῆι καὶ τῶι δέμωι· Ἀκαμαντίς
ἐπρυτά] |[νευε, Фаίνιππος ἐγραμμάτευε,
.17.]

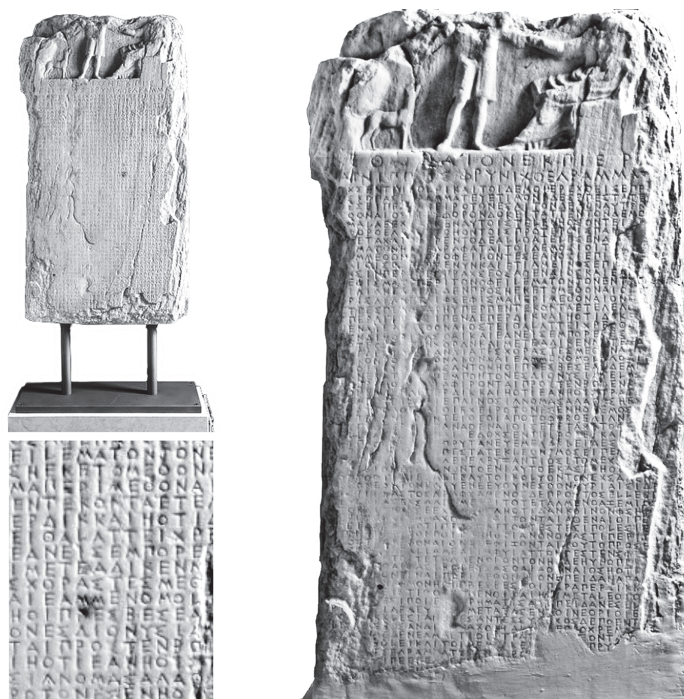
Решија советот и демосот. Пританијата беше на Акамантида, Фајнип беше бележник
...

Премисите што произлегуваат од првиот атински декрет за Метона се следниве: (а) на претходните Панатенајски празници имало проценка на форосните обврски; (б) Метона должела одреден износ за претходната, или за повеќе години;¹⁵ (в) декретот е донесен пред да дојде време за плаќање на долговите; (г) Пердика дејствува на територијата на Метона и се меша во работите на градот; (д) Атина и Пердика не се во војна; и (ѓ) има атинско присуство кај или во Потидеја.

¹³ Meiggs & Lewis 1969, 118; cf. Mattingly 1961, 161.

¹⁴ Но, cf. Mattingly 1961, 154: “Chronologically the second decree is our main fixed point. It was passed in the first prytany of 426/5 B.C. The third and fourth decrees followed in the next two archon-years”.

¹⁵ Но веројатно за повеќе, зашто во првиот декрет стои τὸν δὲ ὀφειλεμάτων ἢ γεγράφαι, во множина; cf. *ATL* 3, 69.

Стелата со атинските декрети за Метона, IG I³ 61 (=P² 57)
изглед на целиот експонат; детал од натписното поле; изглед на натписот.

На првиот декрет за Метона, градот е член на Атинскиот поморски сојуз уште од „претходните Панатенајски празници“ (τοῖς προτέροις Παναθηναίοις), што би значело или од 434, или од 430 ст.е., зависно од тоа како ќе го датираме декретот. Хамонд правилно забележува дека обидите да се датира пристапувањето на Метона кон Атинскиот поморски сојуз обично се прават само врз основа на состојбата во Атина, а не се земаат предвид настаните во Македонија и на северното крајбрежје. Овие настани, како и општата воено-политичка состојба на северот, мора да се земат предвид, зашто токму тие фрлаат сомнеж врз предложеното пристапување на Метона во 434 ст.е.¹⁶

Метона не се спомнува на ниту еден постар форосен список, а ја нема ниту на списокот за 434 ст.е., што значи дека „претходните Панате-

¹⁶ Предлогот е на Meritt et al. 1950 (*ATL* 3), 69 *et passim*. Извесно време, нивната хронологија се усвојува речиси без поговор од голем дел истражувачи, но Матингли, Хамонд и Борза – да издвоиме само неколкумина – никогаш не ја прифаќаат; во последно време претежно ва подоцнежното датирање на пристапувањето и првите форосни обврски на Метона.

најски празници“ не може да се оние од 434 ст.е. Освен тоа, ако Метона пристапила кон сојузот во 434 ст.е., тогаш би била членка и во април 432, кога Потидеја крева востание, но и на почетокот на мај 432 ст.е., кога Атињаните ја опсадуваат Пидна за да воспостават база за дејствија против Пердика.¹⁷ Опсадата на Пидна би била целосно непотребна ако сојузот ја имал Метона, оддалечена неполни десет километри од Пидна, а притоа и поблиску до Ајга и до врвот на Термајскиот залив. Тоа што Атињаните решиле да ја опсадат Пидна значи дека и Метона била во рацете на Пердика, а од двата града, Пидна можела да се освои побрзо и полесно.¹⁸ Од ова следува дека мај 432 ст.е., т.е. опсадата на Пидна, е *terminus post quem* за влегувањето на Метона во Атинскиот поморски сојуз.

За да го претпоставиме точниот датум, ни треба момент кога Пердика е во подредена положба, или пак е загрозен на некој начин, за да прифати да ѝ го отстапи градот на Атина. Во ова време има неколку можни ситуации за ваква разврска – на пример, преговорите со Ситалк, кои Тукидид ги спомнува веднаш по затемнувањето на месечината во август 431. Во тој миг, заканата од Дерда од Елимеја и Филип од Амфакситада е веќе минато, па сепак, меѓу мај 432 и август 431 ст.е. Пердика е τῷ πολέμῳ πιεζόμενος, па преговара со Ситалк εἰ Ἀθηναῖοι διαλλάξειεν αὐτόν.¹⁹ Некаде во ова време²⁰ треба да се стави и препуштањето на Метона на Атињаните, со што градот станува дел од Атинскиот поморски сојуз и база за дејствија на брегот на Пиерија.²¹ Ако ова е точно, тогаш е јасно зошто, подоцна во 431 ст.е., Ситалк лесно ги убедува Атињаните да му ја

¹⁷ Thuc. 1.61.2

¹⁸ V. Hammond 1972, 128 *sqq*; Hammond & Griffith 1979, 124 *sqq*.; Borza 1990, 148; cf. Diod. 13.49.2.

¹⁹ Thuc. 2.95.2.

²⁰ Hammond 1979, 125, врз основа на хронологијата на Gomme 1971, 294 и Gomme, 1956, 89; за слична временска рамка, но со разлики во деталите за ситуацијата, се определува и West 1925, 444.

²¹ Со ова се согласува и Борза (1990, 148), но дозволува Метона да била важна и поради трговијата со дрвна граѓа од Пиериските планини. Инаку, неколку подоцнежни примери сведочат дека Метона била важна пред сè како воена база. Додека Пердика и Брасида се во Линкестида, во Термајскиот залив доаѓа атинска експедиција, која бара Метона да собере војска; метонски лесно вооружени пешаци се спомнуваат во судирот кај Менде (Thuc. 4.129). По обновувањето на непријателствата со Пердика, Атињаните ги користат пристаништата на Хераклејон, Метона, Бормиск и Потидеја за да ја спроведат блокадата во 417/6 ст.е. Следната зима, во Метона пристига еден атински коњанички одред, кој потоа ја пустоши територијата на Пердика (Thuc. 6.7).

вратат на Пердика Терма, која веќе нема толкава логистичка важност, а тој пак веднаш му се приклучува на Формион во борбите против Халкидика.²²

Значи, Метона ја нема во списоците за 434, 433 и 432 ст.е., зашто влегува во сојузот меѓу јуни 432 и август 431 ст.е.; следствено, одредницата *τοῖς προτέροις Παναθηναίοις* во ред 31 од првиот декрет мора да се однесува на Панатенајските празници кои се одржале во втората половина на август²³ 430 ст.е.

Но сега пак *hoi στρατιῶται hoi ἐμ Ποτειδαία* од редот 27 не може да бидат атинските војници што ја опсадуваат Поттидаја. Опсадата на Поттидаја завршува зимата 430/29 ст.е.; следат дејствијата кај Спартол,²⁴ во кои Атина ќе загуби 430 борци и сите заповедници. Летото 429 ст.е. војската е повлечена, а во градот, освен редовната воена посада, се населуваат илјада атински доселеници.²⁵ Ако не се однесува на војската што ја опсадува Поттидаја, тогаш изразот *hoi στρατιῶται hoi ἐμ Ποτειδαία* треба да ја означува атинската воена посада. Хамонд смета дека ова може да се дозволи врз основа на други места, каде Тукидид користи *στρατιῶται* за војници од воена посада, а не за хоплити од бојно поле.²⁶ Аргументот не е идеален, зашто на посоченото место војниците навистина се собрани од воени посади, но учествуваат во воени дејствија и битки, а освен нив има и множество сојузнички борци; и нивната загуба се случува во битка. Сепак, врз основа на изворните податоци со кои располагаме, за овој проблем нема друго решение, освен да се прифати спекулацијата на Хамонд и првиот декрет за Метона да се датира по летото 429, што би било *terminus post quem* за декретот.

²² Thuc. 2.29.6; в. Hammond & Griffith 1979, 125; Borza 1990, 148.

²³ Главната прослава на Големите Панатенаи се одржувала на третиот ден пред крајот на хекатомбајон, значи приближно на 13 август; в. Procl. *Plat. Tim.* 9; cf. Schol. Hom. 8. 39.

²⁴ Thuc. 2.79.

²⁵ Thuc. 2.70.4; Diod. 12.46.7; Meiggs & Lewis 1969, no. 66. Овие доселеници се нарекуваат *ἔποικοι*, „колонисти“, „дополнителни населеници“, за разлика од вообичаените доселеници, *ἄποικοι*; в. и Fornara 1983, no. 100, 129.

²⁶ Hammond 1979, 125. Местото што го наведува е Thuc. 4.7: „κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Σιμωνίδης Ἀθηναίων στρατηγὸς [...] ξυλλέξας Ἀθηναίους τε ὀλίγους ἐκ τῶν φρουρίων καὶ τῶν ἐκεῖνη ξυμμάχων πλῆθος [...] ἐξεκρούσθη τε καὶ ἀπέβαλε πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν.“ Според Хамонд, вообичаениот поим за активни војници во воени дејствија и битки би требало да е само *ὀπλίται*, како во 1.61.4. Борза (1990, 148) се согласува со ваквото толкување: “Athenian garrisons in Chalcidice were in position to observe that the conditions were met”.

Притисокот врз Метона не е единствениот потег на Пердика насочен против наводните атински сојузници. Во јули 429 ст.е., без знаење на Атињаните, Пердика пратил илјада Македонци како помош за Спартанецот Кнемос, кој започнал поход во Акарнанија.²⁷ Веќе есента 429 ст.е., Ситалк и атинскиот заповедник Хагنون тргнуваат со војска против Пердика и градовите од Халкидика,²⁸ а по еден месец, Ситалк ќе се повлече. По сево ова, Пердика и Атина ќе останат „not at war, but in an uneasy peace“,²⁹ во ситуација налик на онаа од 431 ст.е., која не дава некоја особено ударна дата за декретот. Во текстот се пропишува да се испратат пратеништва во Македонија – веројатно за да преговараат преку зимата, додека бојната сезона е во прекин – а потоа да се примат ополномоштени пратеници на Дионисиите, кои се одржувале во средината на елафеболион, значи отприлика во првата половина на април. Сето ова, вклучително и итноста на декретот,³⁰ значи дека приближувале и Дионисиите, и исплатата на форосните обврски. Најпосле, било решено градот да плати само ἀπαρχή.

Согласно на ова, на форосниот список 26³¹ Метона плаќа само 300 драхми ἀπαρχή. Затоа е мошне примамливо првиот атински декрет за Метона да се датира непосредно пред форосната пресметка, значи некаде кон почетокот, или во рана пролет, во годината на форосниот список 26. проблемот е во тоа, што и за неговото датирање има различни мислења – пролетта 429 или пролетта 428 ст.е.³² Погоре ја исклучив-

²⁷ Thuc. 2.80.7. Во случајов, македонските одреди не стасале на време, а спартанецот Кнемос претрпел пораз и се повлекол, па од сето ова немало никаква добивка.

²⁸ Thuc. 2.95

²⁹ Hammond & Griffith 1979, 125.

³⁰ V. Hammond, 1979; изразите се διαχειροτονῆσαι τὸν δῆμον αὐτίκα πρὸς Μεθωναίος (ред 5) и φόρον δοκῆι τάττεν τὸν δῆμον αὐτίκα μάλα (ред 6), на двете места „веднаш, без одлагање“. Слично е и кај Mattingly, 1961, 163.

³¹ IG I³ 281, 2.31 sqq.; IG I³ 2.51 sqq.; ATL 26.

³² Датирањето на форосните списоци е долга и сложена, понекогаш и збунувачка приказна. Ова сликовито го прикажува Матингли (1961, 155): имено, до 1925, форосните списоци 26 и 25 се датираа во 427/6 и 426/5 ст.е; потоа Вест го поместува наназад IG I² 216 во 430/29 ст.е., но другиот список го остава во 426/5 ст.е; во 1931, Вест и Мерит веќе го датираат IG I² 218 во 427/6 ст.е. (SEG 28); најпосле Мерит го врзува за 430/29 ст.е., го менува редоследот на двата натписи и го датира IG I² 216 во 429/8 ст.е. Денес има согласност дека двата натписи се поставени година за година – но, сè уште се расправа кој од двата е постар. На ова, би рекле, се однесува забелешката на Хамонд, дека работите се решаваат без да се има предвид поширокиот историски и политички контекст. Вака, впрочем, прави и самиот Матингли (1961), кој

ме можноста декретот да е донесен пред летото 429, зашто во Поттидаја веќе треба да има посада, а не активна војска;³³ нема друго логично решение, освен да се претпостави дека првиот декрет за Метона е изгласан рано во 428 ст.е., а фороcниот список 26 е донесен пролетта истата година.

Ова решение на Хамонд, кое се чини издржано, отстапува од предложените решенија на Мерит (1950) и на Меигс (1969), кои се решаваат за 430 ст.е., и на Матингли (1961), кој ја предлага 426 ст.е. Решенијата на Меигс и на Матингли се цврсто врзани за Големите Панатенајски празници во 430 и 426 ст.е. Тие се темелат врз претпоставката на Меигс дека изразот *τοῖς προτέροις Παναθηναίοις* има разделна функција и служи за да се различи „тековната“ прослава на Големите Панатенаи (во 430 или 424 ст.е.), од „претходната“;³⁴ но од ова произлегува дека сите спомнати настани, вклучително и декретите, се случуваат или се однесуваат на година во која се празнуваат Големи Панатенаи. Јасно е дека ако има претходни Панатенаи, ќе има и идни, но тука завршуваат јазичните импликации; нема правило според кое компаративот на контраст *πρότερος* – *ὑστερος* функционира само ако говорителот се наоѓа во една од овие две точки.³⁵ Следствено, ваквото толкување треба да се напушти.

Да сумираме. Од сè што беше кажано досега, произлегува следнава хронологија на случувањата:

август 434: Големи панатенајски празници
 зима 433/2: атинскиот ултиматум до Поттидаја
 зима 433/2: Поттидаја испраќа пратеници во Атина (и во Спарта)
 април 432: Поттидаја крева бунт, Архестрат испловува на север

надолго расправа за датирањето на фороcните списоци и нуди решенија што речиси исклучиво се темелат врз внатрешно-политичките собитија во Атина, имињата на сојузните службеници и редоследот на фороcните окрузи, но скоро и да не ги зема предвид пошироките случувања.

³³ *Contra West* 1925, 442, кој се води по текстот на Стариот Олигарх и сепак се решава за 429 ст.е., со цел да го донесе декретот поблизу до (според него единствената) фороcна проценка од 430 ст.е.

³⁴ Merit et al. 1950, 134 *sqq.*; Meiggs & Lewis 1969, 179; Mattingly 1961 162; Meiggs 1972, 535. Всушност, станува збор за една мошне стара претпоставка на Kirchhoff од 1861 (*Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften*, Berlin, 589 *sqq.*).

³⁵ Хамонд одлично го поткрепува ова и со примери од Тукидид, на пример [...] γενομένης καὶ δις ἐκκλησίας, τῇ μὲν προτέρα [...] ἐν δὲ τῇ ὑστεραία [...] (Thuc. 1.44.1.), или [...] οἱ ἀφικόμενοι ἐς Μακεδονίαν πρῶτον καταλαμβάνουσι τοὺς προτέρους χιλιούς Θέρμην ἄρτι ἡρηκότας καὶ Πύδναν πολιορκούντας (Thuc. 1.61.2.).

мај 432: Атињаните ја опсадуваат Пидна
 меѓу мај 432 и август 431: Атина ја добива Метона, која влегува во сојузот
 август 431: преговори со Ситалк
 доцна 431: Атињаните му ја враќаат Терма на Пердика
 август 430: Големи панатенајски празници
 зима 430/29: завршува опсадата на Потидеја
 лето 429: во Потидеја се населуваат атински колонисти
 јули 429: Пердика праќа војници во Акарнанија
 есен 429: походот на Ситалк
 рана пролет 428: првиот декрет за Метона
 пролет 428: форосниот список 26
 јули/август 426: вториот декрет за Метона
 425/4?: третиот декрет за Метона
 424/3?: четвртиот декрет за Метона

Атинските декрети за Метона се јавен дипломатски протест на еден полис кој, поради неповолните тековни околности, нема сили за отворено непријателство и по секоја цена се обидува да избегне судир.³⁶ Тие се и одлично надополнување на сликата за „непријатниот мир“ меѓу Пердика и Атињаните, кој можел да се одржи сè додека Атина не преземала ништо против Пердика и македонските градови, а Пердика не ги напаѓал членките на Атинскиот поморски сојуз (и особено, не ја попречувал нивната способност да плаќаат форос).³⁷ Од ова никој не можел да извлече особена полза, освен што секоја од страните добила простор барем извесно време да се посвети на решавањето други проблеми. Но, како што знаеме, и тоа траело сосем кусо; веќе во 424 ст.е. ќе почне походот на Брасида.

³⁶ Cf. сумарното толкување на собитијата кај Cole 1974, 66, како и забелешката на Hoffman (1975, 375): “While the rights of Athens and her allies had to be protected. Athens had no desire to go to war with Perdikkas over Methone”. Contra Bissa 2009, 204, која смета дека декретите за Метона “are very important for our understanding of the interventionist attitude of imperial Athens in the trade relations of the allies.” Реченицата може да се сфати на многу начини, но спомнувањето на интервенционизам во контекст на „империјална“ Атина навестува дека авторката е на спротивниот крај на спектарот од мислења.

³⁷ Ваквиот „непријатен мир“ всушност ќе трае до 424 ст.е., т.е. до сојузувањето на Пердика со Брасида; v. Thuc. 4.82, ἀφικομένου αὐτοῦ ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τὸν τε Περδικῆαν πολέμιον ποιοῦνται, νομίσαντες αἴτιον εἶναι τῆς παρόδου, καὶ τῶν αὐτῆ ξυμμάχων φυλακὴν πλέονα κατεστήσαντο.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Attic Inscriptions Online*, <https://www.atticinscriptions.com/inscription/OR/150>.
- Bertrand, J.-M. *Inscriptions historiques grecques*. Belles Lettres, Paris, 1992.
- Bissa, E. M. A. *Governmental Intervention in Foreign Trade in Archaic and Classical Greece*. Brill, 2009.
- Cole, J. W. "Perdiccas and Athens". *Phoenix* 28.1: *Studies Presented to Mary E. White on the Occasion of Her Sixty-Fifth Birthday*, 1974, pp. 55–72.
- Dittenberger, W. (ed.). *Sylloge inscriptionum graecarum, tertium edita*. Eds. F. H. von Gaertringen, J. Kirchner, H. R. Pomtow & E. Ziebarth. S. Hirzel, Lipsiae, 1915–1924.
- Formara, C. W. *Archaic Times to the End of the Peloponnesian War* (Translated Documents of Greece and Rome, v. 1). Cambridge University Press, 1983.
- Gomme, A. W. *A Historical Commentary on Thucydides vol. 1*. Clarendon, Oxford, 1971.
- Gomme, A. W. *A Historical Commentary on Thucydides vol. 2*. Clarendon, Oxford, 1956.
- Hammond, N. G. L. *A History of Macedonia, volume I, Historical Geography and Prehistory*. Oxford, 1972.
- Hammond, N. G. L. & Griffith, G. T. *A History of Macedonia, volume II, 550–336 B.C.* Oxford, 1979.
- Hoffman, R. J. "Perdikkas and the Outbreak of the Peloponnesian War". *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 16, 1975, pp. 359–377.
- Lewis, D. M., Jeffery, L. H., Erxleben, E. & Hallof, K. (eds.). *Inscriptiones Graecae. Vol. I. Inscriptiones Atticae Euclidis anno anteriores. Editio tertia*. De Gruyter, Berlin, 1981–1998.
- Mattingly, H. B. "The Methone Decrees". *The Classical Quarterly, New Series*, 11.2, 1961, pp. 154–165.
- Mattingly, H. B. "The Tribute Quota Lists from 430 to 425 B. C.". *The Classical Quarterly, New Series*, 28.1, 1978, pp. 83–88.
- Meiggs, R., & Lewis, D. (eds.). *A selection of Greek historical inscriptions to the end of the fifth century B.C.* Clarendon Press, Oxford, 1969.
- Meritt B. D., Wade-Gery H. T. & McGregor M. F. *The Athenian Tribute Lists, Volume 3*. American School of Classical Studies at Athens, 1950.
- Osborne, R. & Rhodes, P. J. (eds.). *Greek Historical Inscriptions 478–404 BC*. Oxford University Press, 2017.
- Paarmann, B. *Aparchai and Phoroi: A New Commented Edition of the Athenian Tribute Quota Lists and Assessment Decrees*. Thèse de Doctorat présentée devant la Faculté des Lettres de l'Université de Fribourg, Suisse, 2007.
- Sawtell, C. *Non-Citizen Commemoration in Fifth and Fourth Century BC Attica*. Thesis. The University of Sheffield, september 2018.
- Суриков, И. Е. «Геллеспонт бурнотечный. Пролив между Эгейдой и Пропонтидой и его роль в античной истории». *Проблемы истории, филологии, культуры* 4 (42), 2013, 3–44.

- Thomas, R. "And you, the Demos, made an uproar': Performance, Mass Audiences and Text in the Athenian Democracy". In Lardinois A. P. M. H. et al. (eds.), *Sacred Words: Orality, Literacy and Religion*. Orality and Literacy in the Ancient World, vol. 8. Brill, 2011, 161–187.
- Τζιφόπουλος, Γ. «Ιστορικό διάγραμμα Μεθώνης». In Μπέσιος, Μ., Τζιφόπουλος, Γ. & Κότσωνας, Α. *Μεθώνη Πεiriάς I: επιγραφές, χαράγματα και εμπορικά σύμβολα στη γεωμετρική και αρχαϊκή κεραμική από το «Υπόγειο» της Μεθώνης Πεiriάς στη Μακεδονία*. Κέντρο Έλληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη, 2012, pp. 13–40.
- West, A. B. "Methone and the Assessment of 430". *American Journal of Archaeology* 29.4, 1925, pp. 440–444.

Vojislav SARAKINSKI
Faculty of Philosophy, Skopje

THE ATHENIAN DECREES ON METHONE (summary)

The article provides a complete Macedonian translation of the preserved portions of the Athenian decrees on Methone, followed by notes, commentary and a brief discussion on the date and the historical context of the documents. We offer an overview of the scholarship, including the conflicting arguments regarding the date, ranging from 430 to 426 BC. The analysis of the arguments offered so far indicates that Methone's accession to the Delian League / Athenian Empire should be put between May, 432 and August, 431 BC, while the first Methone decree was, in all likelihood, passed in early spring 428 BC, as proposed by N. Hammond.